

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto korkeakoulutuksen opintosetelikokeilusta

Korkeakoulutuksen opintosetelikokeilu on tervetullut uusi avaus, jolla pyritään vastaamaan kansalliseen tavoitteeseen nostaa koulutustasoa. On myönteistä, että valtio etsii uusia keinoja sujuvoittaa siirtymää toiselta asteelta korkeakouluihin. Kokeilun tarjoama maksuttomuus ja vapaus kokeilla eri aloja ilman taloudellista riskiä on nuoren näkökulmasta arvokasta. Parhaimmillaan malli madaltaa kynnystä akateemisiin opintoihin ja auttaa nuorta löytämään oman alansa ennen varsinaiseen tutkintokoulutukseen sitoutumista, mikä voi vähentää myöhempiä harhavalintoja ja opintojen keskeyttämistä.

Kokeiluun sisältyvä ohjauksellinen elementti on yksi sen merkittävimmistä vahvuuksista, sillä nuoret tarvitsevat tukea osaamisensa tunnistamiseen, opiskeltavaan substanssiin liittyen sekä ylipäänsä korkeakouluopinnoissa selviämiseen. On kuitenkin huomioitava, että ohjausvastuun käytännön toteutus ja resursointi herättävät kysymyksiä. Erityisen kriittistä on kokeilun kohdistuminen pääosin lukiolaisiin, jotka hakeutuvat korkeakouluihin muutenkin. Koulutustason noston kannalta kriittisin ryhmä, eli ammatillisen perustutkinnon suorittaneet jäävät mallissa katveeseen. Ammatilliselta puolelta tulevat tarvitsisivat usein valmentavaa tukea ja joustavampia mahdollisuuksia hakeutua opintoihin, mitä nykyinen setelimalli ei riittävästi huomioi. Opintosetelin sijaan vaikuttavampi keino olisi kohdentaa rahoitusta suoraan ammatillisen ja korkea-asteen välisiin siltaopintoihin ja nivelvaiheen valmentavaan koulutukseen, jotka on integroitu osaksi korkeakoulujen pysyvää toimintaa.

Esitettyyn rahoitusmalliin liittyy merkittäviä periaatteellisia ongelmia. On kyseenalaista, että rajallisia resursseja suunnataan lyhytaikaiseen kokeiluun sen sijaan, että vahvistettaisiin korkeakoulujen

perusrahoitusta tai lisättäisiin pysyviä tutkinto-opiskelupaikkoja. Perusrahoituksen vahvistaminen takaisi pitkäjänteisemmän ja vaikuttavamman tavan nostaa kansallista osaamistasoa. Nyt kokeilun pystyttämiseen kuuluu huomattavia summia, vaikka sen jatko kokeilun jälkeen on täysin epävarma. Tämä luo epävarmuutta korkeakoulujen strategiseen suunnitteluun ja resurssien allokointiin. Opetuksellisen puolen näkökulmasta on olemassa riski, että kokeilu ohjaa nuoria suorittamaan irrallisia verkko-opintopaketteja, mikä antaa virheellisen kuvan korkeakouluopinnoista ja yhteisöllisestä luonteesta.

Kokeilun myötä kasvavat kurssikoot asettavat myös riskin opetuksen laadulle. Mikäli korkeakouluille ei korvata opintotieteiden todellisia kustannuksia täysimääräisesti, on vaarana, että opetuksen ja ohjauksen laatu heikkenee. On varmistettava, ettei opintotieteilijä johda tilanteeseen, jossa korkeakoulut joutuvat tinkimään pedagogisesta tuesta rahoituksen riittämättömyyden vuoksi. Samalla on huomioitava tekninen ja rakenteellinen toteutus: opintotieteilijän käytön rajaaminen vain Opin.fi-alustalle on ristiriitainen ja saattaa asettaa korkeakoulut epätasa-arvoiseen asemaan niiden teknisten valmiuksien mukaan.

Lopuksi on todettava, että opintotieteilijä ei yksin ratkaise korkeakoulutukseen siirtymisen perimmäisiä ongelmia, kuten ensikertalaiskiintiöiden luomaa varovaisuutta hakukäyttäytymisessä. Jotta kokeilu olisi vaikuttava, on sen aikana seurattava tarkasti opintojen todellista läpäisyä ja varmistettava, ettei järjestelmä ohjaa nuoria tarpeettomille kiertoteille tilanteessa, jossa he olisivat valmiita suoraan tutkintokoulutukseen. Rahoituksen painopisteen tulisi jatkossa siirtyä kokeiluista kohti pysyviä rakenteita, jotka tukevat erityisesti ammatilliselta väylältä tulevien nuorten hakeutumista korkeakoulutukseen.

Valliaro Sanna
Vaasan ammattikorkeakoulu